

Osobnosti zabývající se neživou přírodou Jesenicka ve světle 8

Jsou připomínána různá výročí - krajiny, lidí, událostí. Jesenicko je mj. neobyčejně zajímavé a bohaté svou neživou přírodou. Není tedy divu, že za ta staletí, co se jím lidé zabývají, se nahromadilo takřka nepřehledné množství osobností, které přispěly k jeho poznání a rozkvětu. Všechny naráz vzpomenout nelze, ale proč si při příležitosti velkých osudových osmičkových výročí nepřipomenout i jiná, lidštější

Jedním z největších znalců mineralogických a geologických poměrů Moravy a Slezska byl ***Ernst Friedrich Glocker***. Letos slavíme **215 let** od jeho narození a smutně připomínáme **150 let** od jeho úmrtí. Narodil se roku 1793 ve Stuttgartu, kde také roku 1858 zemřel. Od roku 1811 studoval na universitě v Tübingen filosofii a teologii, ale mnoho času věnoval i přírodním vědám. Je to zjevně náhoda, ale můžeme říci, že příhodná, že stejného roku, co počal pan profesor Glocker svá vysokoškolská studia, byla do Vratislavi, do tzv. Josefského konviktu, přestěhována z Frankfurtu nad Odrou universita.

Po svém vysvěcení působil v duchovní správě a roku 1818 (před **190 lety**) přišel do Vratislavi, kde zpočátku vyučoval na Magdalenině gymnasiu. Záhy se však habilitoval na nově vzniklé universitě pro obor mineralogie a roku 1824 byl jmenován nejdříve mimořádným a později řádným profesorem mineralogie. Během svého působení se velmi pečlivě zabýval jak pruským, tak rakouským Slezskem. Pozornost věnoval i Moravě, veškerá mineralogická studia vždy konal v kontextu geologického vývoje dané oblasti, včetně sledování pokračování geologických struktur.

Byl neobyčejně plodný publikačně, jen ze Slezska a z Moravy zanechal 59 prací. Jeho velikým počinem bylo zpracování slezské mineralogické literatury do konce 18. stol. Na universitě působil do roku 1854, kdy odešel do penze a žil v Halle, Zhořelci a ve Stuttgartu.

150 let uplývá také od úmrtí ***Faustina Ense***. Ten se narodil roku 1782 v Rothweilu v Breisgau a zemřel 1858 v Bregenci. Původně byl novicem řádu Benediktinů a ve Freiburgu studoval filosofii a práva. V roce 1808 (před **200 lety**) se stal vychovatelem v rodině von Badenfelda v Opavě. Ale stále jej to táhlo k přírodním vědám a tak se v letech 1812 - 1813 stal suplentem matematiky a přírodopisu opavského gymnasia a 1814 byl jmenován řádným profesorem. A téhož roku se také stal jedním ze spoluzakladatelů opavského zemského muzea a od roku 1822 byl jeho kustodem. Velmi intenzívně se věnoval studiu Opavska, včetně jeho nejsevernější části. Hojně publikoval a k jeho nejvýznamnějším pracem z pohledu geologických věd patří čtyřsvazkové dílo "Das Oppaland oder der Troppauer Kreis" (vyšlo ve Vídni v letech 1835 - 1836). Vedle topografických a dějepisných dat zde uvádí také geologické poměry a věnuje se i nerostným surovinám. Připravoval samostatný geologický popis Jeseníků, ale k tomu již bohužel nedošlo. Tiskem vyšel jen krátký náčrt.

205 let by se letos dožil ***Christian rytíř d'Elvert***. Narodil se 1803 v Brně, kde také roku 1901 zemřel. Jeho kariéru můžeme stručně shrnout do několika vět - po studiu se stal praktikantem při moravsko-slezském guberniu a roku 1868 (před **140 lety**) odešel do výslužby jako vrchní finanční rada. Zasedal v obecním zastupitelstvu města Brna, několikrát byl starostou a také se stal poslancem moravského zemského sněmu. V letech 1871 - 1882 byl též poslancem říšské rady ve Vídni a mj. je dodnes čestným občanem města Jihlavy. Ve svém volném čase byl především neobyčejně činný v historických oborech. Za svou činnost byl zvolen dopisujícím členem Královské české společnosti nauk.

Pro geologii je neobyčejně důležitá jeho práce z roku 1866, vydaná v Brně, "Zur Geschichte des Bergbaues und Hüttenwesens in Mähren und Österr. Schlesien". Vyčerpávajícím způsobem shrnuje tehdy známé údaje o veškerých výskytech rudních i nerudných surovin na Moravě a ve Slezsku a dodnes přispívá k detailnějšímu poznání jejich skalního podloží.

V roce 1818 (před **190 lety**) se narodil ve Vratislavi **Gustav Adolf Kenngott**. Po studiích se již ve svých 26 letech stal docentem mineralogie vratislavské university. V letech 1852 – 1856 působil jako adjunkt P. Partsche při dvorním mineralogickém kabinetu ve Vídni. Byl totiž nejen vynikajícím mineralogem, ale i krystalografem. Samozřejmě, že se také nevyhnul práci ve známém Wernerově spolku v Brně. Velice dobře v rámci této aktivity prozkoumal geologické poměry severozápadní části Opavského Slezska, tedy rovněž Jesenicko. Roku 1856 byl jmenován profesorem polytechniky v Curychu a později se stal profesorem i curyšské university. V Curychu zemřel roku 1897 po skutečně velmi plodném životě.

Rok 1818 byl vůbec přínosný pro geologii Jesenicka a Evropy. V Hildesheimu v Hannoveru se narodil **Carl Ferdinand Roemer** (tedy by se dožil letos rovněž **190 let**). Jeho dva bratři se významně zapsali do dějin německé geologie. Studoval v Göttingen a Heidelbergu nejprve práva a později přírodní vědy. Roku 1840 byl promován doktorem filosofie. Pilně studoval mineralogii a geologii Evropy a roku 1845 podnikl studijní cestu pro porovnání do Texasu a Tennessee. Po návratu se roku 1848 (před **160 lety**) habilitoval na universitě v Bonnu a roku 1855 byl jmenován řádným profesorem mineralogie a geologie na universitě ve Vratislavi, kde již setrval až do své smrti. Ve svých studiích se věnoval velmi pečlivě také pohořím a podhůřím Jesenicka, a to jak z pohledu geologického a mineralogického, tak paleontologického. Mezi spousty jeho vynikajících prací patří i "Geologie von Oberschlesien" z roku 1870.

V souvislosti s C. F. Roemerem se na Jesenicku vždy připomínají mimojiné i proslulé zkameněliny ze Suchého vrchu u Vrba. Ale již méně se připomíná, že jejich nálezcem je **Anton Halfar**, který zemřel před **115 lety**. Narodil se roku 1836 v "Ratscher Mühle" v Ratibořsku (sv. od Opavy). Roku 1856 vstoupil do Služeb Státního báňského úřadu Pruského Slezska, kde prováděl geologická mapování, důlní výzkumy a pod. V letech 1864 až 1869 byl přidělen jako spolupracovník C. F. Roemerovi pro sestavení geologické mapy Horního Slezska. Při mapování objevil roku 1865 na Suché hoře velmi bohatou spodnodevonskou faunu a tak vlastně položil základ stratigrafii Jesenicka. Jeho zásluhy jsou však mnohem širší - během své práce dokázal mj. objevit takřka všechny lokality skýtající na našem území zkameněliny, především v Nížkém Jeseníku. Jeho znalosti byly velmi široké, také se např. velmi zasloužil o znovupoznání některých rudních nerostů z okolí Zlatých Hor.

Tyto četné práce a výzkumy, řádně publikované a se zájmem sledované i širokou veřejností, zajímající se o neživou přírodu, pochopitelně neunikly pozornosti především těch, kteří byť z jiných oborů, se sami aktivně výzkumů našeho území účastnili. Letos by se dožil **195 let Josefa Meliona**, doktor medicíny. Narodil se roku 1813 v Jihlavě a zemřel 1905 v Brně. S geologií Jeseníků se počal seznamovat podrobně již v roce 1840, kdy působil jako praktický lékař v Bruntále a posléze pak v letech 1841 - 1850 v Budišově nad Budišovkou. Odtud odešel jako praktický lékař do Brna a od roku 1852 působil jako okresní policejní lékař. Od roku 1855 byl ordinářem konventu Milosrdných bratří a v nemocnici Alžbětinek. Mimo svou lékařskou praxi se věnoval s neobyčejnou pílí a nadšením přírodovědeckým výzkumům Moravy a Slezska.

Zůstala po něm dlouhá řada článků z balneologie, geologie, mineralogie, paleontologie a dalších oborů geologických věd. Roku 1854 byl jmenován dopisujícím členem říšského geologického ústavu ve Vídni. Vytvořil velikou a neobyčejně cennou sbírku nerostů, ve které jsou slezské zastoupeny velmi široce. Dnes je uložena v Moravském zemském muzeu a mnohé její exponáty stále slouží při detailních studiích Slezska. Mezi jeho četnými pracemi patří k velmi důležitým i biografie Albina Heinricha a Ludwiga Hoheneggera.

Roku 1823 (před **185 lety**) se narodil v Mramotících u Znojma **Franz Foetterle**. Po vystudování báňského inženýrství působil úspěšně jako báňský praktikant v rakouském Gmundenu a od roku 1849 byl asistentem říšského geologického ústavu ve Vídni. Roku 1867 byl jmenován hlavním geologem a roku 1873 (před **135 lety**) náměstkem ředitele říšského geologického ústavu ve Vídni. Mezi mnoha a mnoha jeho pracemi vynikají i ty, které vykonal pro brněnský Wernerův spolek. Své poznatky shrnul roku 1866 mj. v geologické mapě markrabství Moravského a vévodství Slezského v měřítku 1:280 000. To již nastávala slavná doba, kdy nejlépe geologicky zmapovanou a vysvětlenou částí celé Habsburské monarchie byl Hrubý Jeseník a Lesní Čtvrť v Rakousku. Mnohé z těchto poznatků platí dodnes a významně přispěly k poznání geologického vývoje planety Země. Kromě základních geologických prací a řešení geologického vývoje nám zanechal Franz Foetterle i četné práce o rudních ložiscích, včetně prací montanistických, neboť to byl jeden z hlavních cílů tehdejšího snažení, co nejlépe zhodnotit nerostné bohatství pro další rozvoj území. Roku 1876 zemřel ve Vídni.

O deset let méně než Franz Foetterle by se letos dožil **Guido Karl Heinrich Hector Stache** - bylo by mu **175 let**. Narodil se 1833 v dnešním polském Namyslově (východně od Vratislavi) a zemřel 1921 ve Vídni. Studoval přírodní vědy, zejména geologii, na universitách ve Vratislavi a v Berlíně. Roku 1855 dosáhl doktorátu filosofie ve Vratislavi a následujícího roku nastoupil do říšského geologického ústavu ve Vídni. Uplynula léta pilné práce a roku 1892 se stal jeho ředitelem, kteroužto funkci zastával do roku 1902.

Opět z takřka nepřeborných výsledků jeho práce - geologických a paleontologických studií z celé monarchie, si připomínáme především jeho mapovací a výzkumné práce, které provedl v Nízkém Jeseníku a v Nízkém knížectví, především na severu Jesenicka.

160 let letos uplývá od narození **Franze Kretschmera**. Pochází z Ostravy - Vítkovic. Narodil se 1848 a zemřel 1921 ve Šternberku na Moravě, ve stejném roce jako pan ředitel Stache. Na rozdíl od něj vystudoval báňskou akademii v Příbrami a po studiu působil v ostravsko-karvinském revíru. Od roku 1875 až do svého odchodu do penze v roce 1908 (tedy před **100 lety**) byl vedoucím Sobotínsko-štěpánovické železářské společnosti. Byl rovněž korespondentem říšského geologického ústavu ve Vídni a poslední dva roky před svou smrtí spolupracovníkem Státního geologického ústavu v Praze.

Nad rámec svých pracovních povinností se velmi významně zasloužil o detailní poznání jak hornin, tak rudnin a nerostů především Jesenicka. Rovněž se intenzívně věnoval báňsko-historickým studiím. Z jeho četných prací se vychází dodnes a mnohé nejsou dodnes doceněny. Za svého života nashromáždil pozoruhodnou sbírku hornin, rudnin a nerostů, která byla v roce 1908 (před **100 lety**) zakoupena Moravským zemským výborem pro Moravské zemské muzeum. Je mezi nimi mnoho unikátních ukázek, které podrobeny zkoumání dnešními metodami velmi přispěli k modernímu pojetí vývoje geologie obou Jeseníků, včetně Rychlebských hor a Králického Sněžníku, spolu s upřesněním původu zdejších ložisek..

Již byli připomenuti někteří "laikové", kteří vykonali mnoho práce pro poznání Jesenicka a jeho širšího okolí. Jejich výsledky byly kupř. hojně využity při prospekčních pracích po druhé světové válce. Mezi přátele již zmíněného Josefa Meliona patřil i **Bruno Kučera**, který by se letos dožil **145 let**. Narodil se 1863 ve Velkém Meziříčí a zemřel roku 1934 v Brně. V letech 1910 až 1930 byl ředitelem brněnské Zemské nemocnice. Zabýval se horlivě sběrem moravských a slezských nerostů a spolu s Eduardem Burkartem (jehož velkolepá práce "Moravské nerosty a jejich literatura" slaví letos **55 let** od svého vydání) našli mnohé nové nerosty, mnohá nová naleziště a opravili a vysvětlili četné nepřesnosti ve starší literatuře. Jeho sbírka, která je dnes součástí fondu Moravského zemského muzea má přes 8 000 exponátů. Je v ní vložena i sbírka J. Meliona, kterou od něj B. Kučera získal.

Velikým pomocníkem těchto sběratelů byl i **Karl Schirmeisen**, který by se letos dožil **140 let** a zemřel před **50 lety**. Narodil se roku 1868 v Žamberku a zemřel 1958 v Ahrweileru blízko Koblence. Mezi jeho velké zásluhy patří, že spolu s prof. Antonem Rzehakem zkatalogizovali, uspořádali a rozšířili sbírky Františkova muzea v Brně (i o mnohé exponáty ze Slezska). Karl Schirmeisen byl totiž od roku 1901 do roku 1917 kustodem mineralogických sbírek a současně redigoval muzejní časopis. Též byl předsedou spolku zabývajícího se studiem přírody. Letos mají výročí i dvě jeho zajímavé práce - je to již **115 let**, co vydal přehled moravských a slezských mramorů a **105 let** co vyšel jeho systematický přehled moravských a slezských nerostů a jejich nalezišť.

100 let letos uplývá od chvíle, kdy se kustodem Ferdinandova muzea v Olomouci (od roku 1924 Městského přírodovědeckého muzea) stal **Heinrich Laus**. Narodil se 1872 v Neslovicích u Ivančic a zemřel 1941 v Olomouci. Po absolvování Učitelského ústavu působil 10 let na obecných a měšťanských školách v Brně. Přitom navštěvoval jako mimořádný posluchač přednášky profesorů Makowského a Rzehaka na brněnské německé technice. V roce 1895 založil v Brně Učitelský klub pro přírodovědu a roku 1902 byl jmenován profesorem na německém učitelském ústavu v Olomouci, kde působil téměř 30 let. Ze svých četných exkurzí a cest napsal mnoho publikací, v nichž se hojně věnoval i českému Slezsku.

Jako kustod Ferdinandova muzea (od roku 1908 až do své smrti) vykonal další obrovskou práci. Umístil a popsal více než 9 000 přírodnin, navíc ještě 400 svazků všeobecného herbáře. Dnešní Vlastivědné muzeum v Olomouci vděčí Heinrichu Lausovi za solidní základy a bohaté sbírkové fondy, včetně mnoha materiálů ze Slezska. Zabýval se botanikou, zoologií, ochranou přírody a hojně geologickými vědami. Jak geologickou stavbou, tak kupř. mineralogií. Významná je např. jeho práce o užitkových nerostech a horninách Moravy a Slezska.

125 let by se letos dožil **Karl Jüttner**. Narodil se 1883 ve Slavonii v Jugoslávii a zemřel roku 1959 v Bratislavě. Na vídeňské universitě studoval zeměpis a dějepis a geologii poté v Berlíně a ve Vídni. Roku 1907 dosáhl doktorátu a učil na reálných školách ve Vídni a od roku 1909 do roku 1945 na státním německém gymnasiu v Mikulově. Od roku 1913 (před **95 lety**) pracoval v Mikulově i v muzejním spolku. V roce 1945 se stal ředitelem okresního muzea v Mikulově a správcem mikulovského zámku. Velmi se zasloužil o sbírky mikulovského muzea, studoval tamější přírodu a mj. jako první upozornil na paleolitické naleziště u Dolních Věstonic. Velmi důležité jsou jeho práce a znalosti, které získal ve Slezsku. Již jeho doktorská práce je přínosná - o čedičových proudech u Bruntálu. Čedičům zůstal věrný i v dalších pracích. Kromě toho se zabýval podrobně celým kvartérem Jesenicka - pozůstatky po pevninských ledovcích, periglaciálním zvětráváním (kupř. granitů) a pod.

Jako spoluautor se podílel spolu s A. Rosiwalem, G. Götzingrem a L. Finckem na proslulé geologické mapě z roku 1931 - list Javorník - Otmuchov.

Před **105 lety** se narodil (1903) ve Velké Bíteši **Karel Zapletal**. Zemřel 1972 v Brně. Od roku 1925 působil v mineralogicko-geologickém oddělení Moravského zemského muzea v Brně. Nejprve jako asistent, posléze jako kustod a od roku 1945 jako přednosta oddělení. Roku 1929 se habilitoval z geologie a petrografie na brněnské Vysoké škole technické a později i na universitě v Brně. 1936 byl jmenován nehonorenovaným profesorem geologie a petrografie na technice v Brně a roku 1948 (před **60 lety**) řádným profesorem geologie na Masarykově universitě v Brně.

Výsledky jeho práce jsou obrovské. Ať se jedná o odborné publikace, či jeho činnost pedagogickou. Mimo jiné významně přispěl k znovupoznání četných ložisek Slezska a k jejich poválečné exploataci.

Byla zde již zmíněna známá geologická mapa z roku 1931 - list Javorník - Otmuchov. Jedním z jejích spoluautorů byl **August Karl Rosival**, od jehož smrti letos uplývá **85 let**. Narodil se 1860 ve Vídni a zemřel 1923 rovněž ve Vídni. 1885 se stal asistentem mineralogie a geologie na vídeňské technice, roku 1892 docentem mineralogie a petrografie. Od roku 1891 byl rakouským zemským geologem a roku 1892 se stal hlavním geologem. Roku 1918 (před **90 lety**) pak byl jmenován profesorem mineralogie a geologie na vídeňské technice. Mezi mnoha jeho pracemi můžeme připomenout z naší oblasti práce o zlatých ložiscích, kontaktních nerostech, prováděl mapování listu Jeseník a pod.

A je to souhra náhod, že ve stejném roce (**1923 - před 85 lety**), kdy odchází profesor Rosival, vydává **František Drahný** svou práci – „Přehled geologických poměrů Slezska“. Narodil se 1879 ve Skochovicích u Poděbrad a zemřel 1964 v Bratislavě. Vystudoval přírodní vědy a od roku 1906 působil jako asistent profesora Jahna v mineralogicko-geologickém ústavu při brněnské České vysoké škole technické. V roce 1909 odešel na střední hospodářskou školu v Roudnici nad Labem a v roce 1922 odešel ve funkci ředitele do nově zřízené střední hospodářské školy do Opavy. Tuto školu rozšířil a působil tam až do druhé světové války. Po roce 1945 ji pomáhal obnovit. Vedle svých pracovních povinností se věnoval studiu geologických poměrů Jesenicka a Opavska.

Bylo by to ještě mnoho a mnoho jmen a prací, která bychom si mohli připomenout, která mají letos výročí. Jako kupř. letos uplývá **55 let** od úmrtí pana profesora **J. Šusty** - od něhož mj. pochází skvělá sbírka zkamenělin z ostravsko-karvinského revíru v Ostravském muzeu.

Nebo pana profesora **Z. Pacáka**, který zemřel před **40 lety** a jehož dodnes velmi užívaná publikace o čedičích Jeseníků má letos **80. výročí** svého vydání.

Stejně tak bychom mohli připomenout, že **60 let** má práce **T. Kruti** “Nerostopisné poměry Opavského Slezska”, kam v té době ještě Jesenicko patřilo. A také je to **35 let**, co vydal proslulé “Slezské nerosty a jejich literaturu”, které jsou dodnes základní nejrozsáhlejší literaturou.

A bylo jich ještě moc a moc pánů a zejména po druhé světové válce i dam, kteří přispěli k poznání Slezska pro jeho další rozvoj a také přímo k jeho rozvoji.

*RNDr. Jan Hauk, CSc.
geolog VMJ*